

Klassieke Olympiaden 2018-2019

Opgaven Latijn

ronde 2

Vooraf aan de leerlingen

- Hieronder tref je een deel van het gelezen pensum aan.
- Er zijn in totaal 20 vragen.
- Bij elke vraag staat aangegeven hoeveel punten deze waard is.
- De tijd waarin de toets afgenomen wordt, bedraagt maximaal 75 minuten. Leerlingen met dyslexie krijgen 15 minuten extra.
- Het gebruik van een woordenboek Latijn-Nederlands is toegestaan, zoals bij het Centraal Eindexamen.
- Het gebruik van een woordenboek Nederlands is niet toegestaan.
- Na de pauze volgt de creatieve opdracht.

Exitus fortunatus vobis sit!

Tekst

At non multa virum sub signis milia ducta

1000 una dies dabat exitio nec turbida ponti

aequora lidebant navis ad saxa virosque.

Sed temere incassum frustra mare saepe coortum

saevibat leviterque minas ponebat inanis,

nec poterat quemquam placidi pellacia ponti

1005 subdola pellicere in fraudem ridentibus undis:

improba navigii ratio tum caeca iacebat.

Tum penuria deinde cibi languentia leto

membra dabat, contra nunc rerum copia mersat.

Illi imprudentes ipsi sibi saepe venenum

1010 vergebant, nunc dant aliis sollertius ipsi.

Inde casas postquam ac pellis ignemque pararunt

et mulier coniuncta viro concessit in unum

concubitus, prolemque ex se videre creatam,

tum genus humanum primum mollescere coepit.

1015 Ignis enim curavit ut alesia corpora frigus

non ita iam possent caeli sub tegmine ferre,

et Venus imminuit viris puerique parentum

blanditiis facile ingenium fregere superbum.

Tunc et amicitiam coeperunt iungere aventes

1020 finitimi inter se nec laedere nec violari,

et pueros commendarunt muliebrique saeculum,

vocibus et gestu cum balbe significarent

imbecillorum esse aequum misererier omnis.

Nec tamen omnimodis poterat concordia gigni,

1025 sed bona magnaue pars servabat foedera caste;

aut genus humanum iam tum foret omne peremptum

nec potuisset adhuc perducere saecula propago.

At varios linguae sonitus natura subegit

mittere et utilitas expressit nomina rerum,

1030 non alia longe ratione atque ipsa videtur

protrahere ad gestum pueros infantia linguae,

cum facit ut digito quae sint praesentia monstrent.

Lucretius, *De Rerum Natura* 5.999-1032

Vraag 1

regel 999-1005

Omschrijf in eigen woorden welke twee voordelen van de oertijd Lucretius noemt in deze regels. (2 punten)

Vraag 2

regel 1001

- a. Schrijf dit vers over en scandeer het. (2 punten)
- b. Leg uit dat het metrum de inhoud van dit vers benadrukt. (2 punten)

Vraag 3

regel 1002-1005 **Sed** t/m **undis**

Het Latijn geeft op twee verschillende manieren aan dat er sprake is van een herhaalde handeling. Citeer de betreffende Latijnse woorden en licht je keuze toe. (2 punten)

Vraag 4

regel 1002-1005 **Sed** t/m **undis**

In deze regels komen de volgende stilistische middelen voor:

- a. alliteratie
- b. asyndeton
- c. personificatie
- d. tautologie

Citeer voor elk het desbetreffende tekstelement. (4 punten)

Vraag 5

Citeer steeds het Latijnse woord waarmee congrueert (3 punten):

- a. regel 1002 **coortum**
- b. regel 1005 **subdola**
- c. regel 1007 **languentia**

Vraag 6

regel 1007-1010

Deze passage bevat verschillende antithesen. Citeer er twee. (2 punten)

Vraag 7

regel 1007-1014

De kop van een artikel in de NRC van 1 augustus 2016 luidt:

“Er sterven meer mensen door te veel dan door te weinig door de keel.”

Dat is voor Lucretius geen nieuwe gedachte. Citeer een tekstelement uit de regels 1007-1014 dat aantoont dat Lucretius dit ook al door had. (2 punten)

Vraag 8

regel 1011

Hoe moeten we ons kennelijk de relatie tussen mannen en vrouwen en die tussen ouders en kinderen voorstellen in de tijd vóór de periode die in de regels 1011 en volgende wordt beschreven? (2 punten)

Vraag 9

Vertaal de regels 1015-1018. (10 punten)

Vraag 10

regel 1019 **amicitiem**

Om welke twee redenen was het sluiten van vriendschap voor de mensheid noodzakelijk? Antwoord in het Nederlands. (4 punten)

Vraag 11

regel 1022-1023

Deze woorden luiden in de vertaling van A. Rutgers van der Loeff:

“(...) terwijl hun stamelende taal te kennen gaf
dat medelijden met de zwakken allen past.”

De vertaler heeft de grammaticale structuur van het origineel niet geheel overgenomen. Toon dit aan door in te gaan op **balbe** en **miserier**. Ga bij je antwoord zowel in op het Latijn als op de vertaling. (4 punten)

Vraag 12

regel 1026-1027 **foret ... potuisset**

Deze twee coniunctivi vormen een *irrealis* in de hoofdzin. Er staat echter geen voorwaardelijke bijzin (*si*-zin). Formuleer in het Nederlands de voorwaardelijke bijzin die hier verzwegen is. (2 punten)

Vraag 13

regel 1026 **aut genus humanum iam tum foret omne peremptum**

Zet dit vers om naar het meervoud. (4 punten)

Vraag 14

regel 1028-1032

Marguerite Prakke vertaalt deze regels als volgt:

“De natuur bracht de mens ertoe zich te uiten in klanken,
de dingen kregen namen omdat men het nut daarvan inzag.
Dat zie je ook bij kinderen wanneer het niet kunnen praten
hen ertoe noodzaakt zich in gebaren uit te drukken
en met hun vinger naar dingen in hun omgeving te wijzen.”

- Citeer het Nederlandse tekstelement dat de vertaalster toevoegt in regel 1028. (1 punt)
- Citeer de Latijnse woorden die de vertaalster onvertaald laat in regel 1028. (2 punten)
- Citeer het Nederlandse tekstelement waarmee de vertaalster het woord **utilitas** vertaalt. (1 punt)
- Citeer het Latijnse tekstelement dat de vertaalster vertaalt met “dingen in hun omgeving”. (1 punt)

Vraag 15

regel 1028-1032

Hieronder volgen twee vertalingen van deze verzen:

Schrijvers:

“De natuur dwong hen diverse klanken uit te stoten en praktisch nut heeft namen van dingen uitgedrukt, op niet veel andere wijze als het niet kunnen spreken kinderen uit zichzelf tot gebaren blijkt te brengen en doet wijzen met de vinger naar wat aanwezig is.”

Rutgers van der Loeff:

“De klanken van de taal zijn ook ’n natuurproduct en namen van de dingen hebben praktisch nut, zoals bij kinderen die niet spreken kunnen blijkt, daar ’n vingertje, gedwongen tot gebaren, wijst naar iets bedoelds dat voor het oog aanwezig is.”

Vergelijk beide vertalingen met de Latijnse tekst. Welke vertaling is volgens jou het beste? Ga bij je antwoord in op zowel het Latijn als op beide vertalingen en noteer twee argumenten. (4 punten)

Vraag 16

regel 1028-1029

In de Oudheid bestond er nog een andere theorie over het ontstaan van taal. Deze luidde dat er ooit één persoon geweest is die taal ‘uitgevonden’ en aan de andere mensen geleerd zou hebben.

In het vervolg van de tekst (dat niet voor deze toets is afgedrukt) noemt Lucretius argumenten tegen deze bewering. Noteer één van Lucretius’ tegenargumenten. (2 punten)

Vraag 17

Verklaar het gebruik van de conjunctivus: (2 punten)

- a. regel 1022 **significarent**
- b. regel 1032 **sint**

Vraag 18

De volgende regels komen uit een ander deel van de tekst die je hebt gelezen. In het handschrift zijn drie woorden helaas niet meer leesbaar. Welke woorden zijn volgens jou de juiste? Noteer deze. (6 punten)

**Nec ratione docere xxx suadereque yyy
quid zzz opus facto, facilest**

xxx	yyy	zzz
ulla	surda	est
ullae	surdas	sint
ulli	surdis	sit
ullo	surdos	sunt

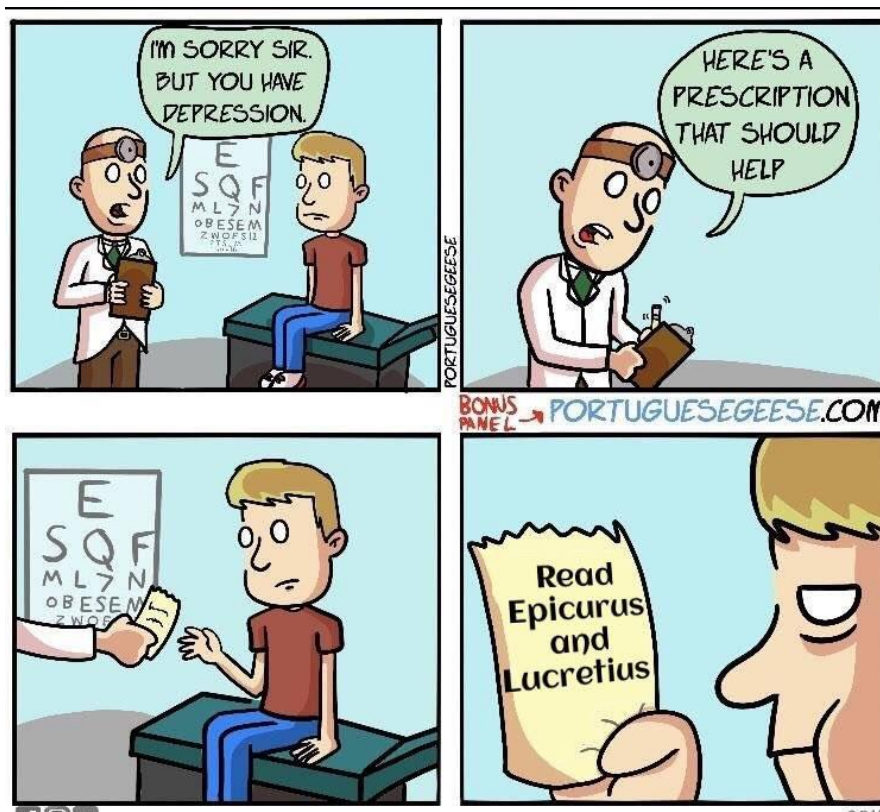
Vraag 19

regel 1002-1004

De woorden *gefrustreerd*, *marine* en *positie* gaan terug op Latijnse woorden in de aangegeven regels. Citeer de desbetreffende drie Latijnse woorden en maak duidelijk wat de betekenisrelatie tussen het Nederlandse en het Latijnse woord is. (6 punten)

Vraag 20

In onderstaande cartoon krijgt een depressieve patiënt het advies om Epicurus en Lucretius te lezen. Beschrijf in maximaal 30 woorden welke twee positieve/opbeurende boodschappen hij bij Epicurus en/of Lucretius zou kunnen vinden. (2 punten)

Einde